

Remissvar från ChildX

Remiss 2025:109 – Särskilda provocativa åtgärder (SOU 2025:109), dnr Ju2025/02310

1. Inledning och sammanfattande ställningstagande

ChildX är en barnrättsorganisation som arbetar för att förebygga och motverka sexuell exploatering av barn, samt för att stärka barns rättigheter, skydd och långsiktigt stöd.

ChildX har tagit del av betänkandet och väljer att i detta remissvar avgränsa sina synpunkter till de delar av förslaget som rör framtagande, användning och delning av material som föreställer sexuella övergrepp mot barn, inklusive manipulerat eller AI-genererat övergreppsmaterial som kan omfattas av regleringen.

Organisationen yttrar sig således inte i övriga delar av betänkandet.

ChildX:s bedömningar utgår från ett barnrätts- och brottsofferperspektiv samt från Sveriges internationella åtaganden, särskilt FN:s konvention om barnets rättigheter, Lanzarotekonventionen samt övriga relevanta internationella och europeiska rättsakter om skydd för barn mot sexuell exploatering.

Mot denna bakgrund lämnar ChildX följande synpunkter.

ChildX delar utredningens bedömning att brottsbekämpande myndigheter behöver effektiva verktyg för att kunna ta sig in i slutna nätverk, identifiera förövare och lokalisera barn i akut fara.

Samtidigt innebär metoden betydande risker, bland annat:

- risk för normalisering av övergreppsmaterial,
- risk för glidande gränser i metodanvändningen,
- risk för ytterligare kränkningar av barn som redan utsatts,
- risk för etisk desensibilisering inom brottsbekämpande verksamhet.

ChildX tillstyrker därför förslagen om "särskilda provocativa åtgärder genom framställande och spridande av fiktiva pornografiska bilder av barn" (kap 3.13.5), men endast under följande förutsättningar:

1. Absoluta materiella begränsningar
 - Nakenbilder, sexuellt kränkande bilder och/eller övergreppsmaterial på verkliga barn får aldrig användas för att skapa AI genererade bilder eller manipulera fram nya bilder.

- Strikta krav på att inget verkligt barn kan identifieras, kännas igen eller ens uppfattas som möjligt föremål för igenkänning i manipulerat eller AI-genererat övergreppsmaterial som polismyndigheten använder.
- 2. Etiska ramar, rättssäkerhet och kontrollmekanismer måste finnas på plats innan metoden införs.
- 3. Det måste finnas strukturer för delaktighet från barn, överlevare och civilsamhälle.

2. Övergripande utgångspunkter – barnets rättigheter och brottsofferperspektivet

ChildX utgår från att sexuella övergrepp och sexuell exploatering av barn utgör allvarliga former av våld mot barn. Den digitala dokumentationen och spridningen av övergrepp innebär en kontinuerlig kränkning som kan förlänga traumat, försvåra återhämtning och skapa livslång otrygghet.

Alla åtgärder som syftar till att bekämpa dessa brott måste därför konsekvent utgå från:

- barnets bästa,
- ett tydligt brottsofferperspektiv,
- principerna om nödvändighet och proportionalitet,
- samt kravet på att undvika ytterligare kränkningar av redan utsatta barn.

Särskilda provokativa åtgärder får aldrig bli ett tekniskt eller operativt självändamål. De måste alltid underställas en noggrann etisk prövning, där risken för sekundär viktimisering, normalisering och långsiktiga konsekvenser vägs in.

ChildX anser att konsekvensanalysen för barn i utredningen är undermålig. Rättigheterna för de barn vars bilder föreslås användas för att framställa övergreppsmaterial har inte tillvaratagits, inga kompensatoriska åtgärder har föreslagits och analysen har inte tillräckligt belyst de långsiktiga konsekvenserna för enskilda barn eller barn i allmänhet.

Detta gäller särskilt:

- risken för sekundär viktimisering,
- risken för identifiering,
- risken för normalisering av övergreppsmaterial,
- påverkan på barns tillit till rättsväsendet.

ChildX efterlyser därför en fördjupad barnkonsekvensanalys som inkluderar barns och överlevares erfarenheter och perspektiv.

ChildX vill klargöra att vi i detta remissvar använder begreppet **övergreppsmaterial**, även när utredningen talar om fiktivt material. Skälet är att dessa i praktiken ofta utgör manipulerade eller AI-genererat material som bygger på, efterliknar eller reproducerar verkliga övergrepp mot barn och som används i samma exploaterande kontext.

Att material juridiskt klassificeras som fiktivt förändrar inte de barnrättsliga riskerna. ChildX bedömer att utredningen inte tillräckligt tydligt utgår från detta i sitt förslag eller i den barnkonsekvensanalys som presenteras.

3. Absoluta materiella begränsningar

Utredningen anger att fiktivt material får framställas med utgångspunkt i verkligt material, under förutsättning att Polismyndigheten genom bearbetning gått från bilder av verkliga barn till bilder av icke-verkliga barn.

ChildX menar att detta synsätt är djupt problematiskt och inte kan anses försvarligt ur ett barnrättsperspektiv. Att utgå från verkliga bilder av barn – oavsett hur omfattande bearbetningen är – innebär en risk för ytterligare kränkning av det enskilda barnet. Bedömningen kan inte enbart utgå från om bilden juridiskt definieras som fiktiv, utan måste ta sin utgångspunkt i hur processen och resultatet påverkar det verkliga barnets rättigheter, integritet och värdighet.

ChildX anser därför att det **aldrig ska vara tillåtet att framställa övergreppsmaterial med utgångspunkt i verkliga nakenbilder, sexuellt kränkande bilder eller dokumenterat övergreppsmaterial som föreställer verkliga barn**. Sådant material får under inga omständigheter användas som träningsdata, referensmaterial eller underlag för att skapa AI-genererade eller på annat sätt manipulerade bilder.

Oavsett hur övergreppsmaterialet framställs – genom AI, syntetisk bildgenerering eller andra tekniska metoder – måste det **därutöver vara absolut säkerställt att inget verkligt barn kan identifieras, kännas igen eller ens uppfattas som möjligt föremål för igenkänning**. Polismyndigheten ska därför vara skyldig att använda tekniska verktyg, kontrollmekanismer och kvalitetssäkring som eliminerar varje risk för identifierbarhet eller koppling till ett verkligt barn.

Avgörande är att materialet polisen använder:

- inte är identifierbart,
- inte är igenkännbart,
- och inte på något sätt kan kopplas till ett verkligt barn.

Detta krav gäller både:

- när övergreppsmaterial framställs genom manipulation av verkliga bilder, och
- när helt nytt övergreppsmaterial skapas med hjälp av artificiell intelligens eller andra tekniska metoder.

ChildX anser att Polismyndigheten måste ha:

- bindande nationella riktlinjer för hur sådant övergreppsmaterial får framställas,

- tekniska verktyg för att analysera och minimera igenkänningsrisk,
- systematisk kvalitetssäkring och kontroll innan övergreppsmaterial används operativt.

Särskild vikt måste läggas vid att eliminera risken för att verkliga barn kan identifieras eller uppfattas i övergreppsmaterialet. Att utsätta ett barn för risken att återigen exploateras – även indirekt – innebär en ny och allvarlig kränkning av barnets mänskliga rättigheter.

4. Etiska ramar, rättssäkerhet och kontrollmekanismer

4.1 Bindande nationellt etiskt ramverk

ChildX anser att det är absolut nödvändigt att ett bindande etiskt ramverk finns på plats innan metoden införs. Detta gäller oavsett om materialet tas fram av svenska myndigheter eller tillhandahålls av andra nationella eller internationella aktörer.

Det etiska ramverket ska innehålla:

- tydliga nationella etiska riktlinjer,
- krav på dokumenterad behovs- och proportionalitetsprövning i varje enskilt ärende,
- särskilt utsedda beslutsfattare,
- ett oberoende kontroll- och granskningssystem,
- regelbunden extern uppföljning och revision.

Beslut om att använda fiktivt övergreppsmaterial får aldrig vila på enskilda tjänstemäns bedömningar, utan måste vara kollektivt förankrade, spårbara och möjliga att i efterhand granska. Detta är avgörande för rättssäkerhet, ansvarstagande och skyddet av barnets mänskliga rättigheter.

Svenska myndigheter måste i alla situationer göra en självständig etisk prövning, likvärdig den som krävs om materialet hade producerats inom Sverige. Ansvar för barnets rättigheter kan aldrig delegeras eller överlåtas till andra stater, myndigheter eller aktörer.

4.2 Risk för glidande skala och eskalerande krav

ChildX ser en betydande risk för en så kallad glidande skala.

När brottsbekämpande myndigheter använder fiktivt övergreppsmaterial för att ta sig in i slutna nätverk finns en påtaglig risk att förövare successivt skärper sina krav, exempelvis genom att efterfråga mer realistiskt material, större mängder material eller direktsända övergrepp.

ChildX anser att regelverket måste klargöra:

- var gränsen går för vilka metoder som kan accepteras,
- att dessa gränser inte får förskjutas av operativa behov,
- att etiska överväganden alltid ska ges företräde framför effektivitet.

4.3. Begränsning av materialets omfattning och innehåll

Utredningen föreslår att det inte införs några uttryckliga begränsningar avseende materialets art eller antal, utan att dessa frågor i stället ska hanteras inom ramen för proportionalitetsprincipen.

ChildX anser att en sådan ordning ställer mycket höga krav på tillämpningen. Proportionalitetsbedömningen måste i detta sammanhang vara särskilt restriktiv, dokumenterad och förenad med tydliga operativa riktlinjer.

Dessa riktlinjer bör säkerställa:

- att endast det absolut minsta nödvändiga antalet bilder används,
- att spridningen av materialet begränsas till vad som är strikt oundgängligt för ändamålet.

Polismyndigheter och rättsväsende bör verka för en regional, nationell och internationell samordning av användningen av AI-genererat och manipulerat material. En sådan samordning är nödvändig för att begränsa antalet bilder som framställs och för att minska risken för onödig duplicering och spridning.

Det AI-genererade material som tas fram inom ramen för metoden ska skyndsamt registreras i Interpols databas för övergreppsmaterial (ICSE), i syfte att minimera risken för vidare spridning efter att materialet har använts operativt.

4.4 Oberoende kontroll, uppföljning och extern granskning

ChildX anser att metoden måste omfattas av ett oberoende kontrollsystem och regelbunden extern granskning. Metoden bör följas upp och utvärderas av en från Polismyndigheten fristående instans för att säkerställa att den får önskad brottsbekämpande effekt, att inga oönskade skadeeffekter uppstår och att proportionalitetsprincipen fortsatt är uppfylld.

Om riskerna överstiger nyttan bör metoden omedelbart omprövas. Uppföljning och granskning måste vara systematisk, transparent och dokumenterad för att säkerställa ansvarstagande och skydd av barns mänskliga rättigheter. Regelverket måste klargöra var gränsen går för vilka metoder som kan accepteras, att dessa gränser inte får förskjutas av operativa behov och att etiska överväganden alltid ska ges företräde framför effektivitet.

5. Barns, överlevares och civilsamhällets delaktighet

ChildX anser att barn och unga, samt vuxna överlevare, måste ges reellt inflytande i:

- utformningen av etiska riktlinjer,
- framtagandet av kontrollsystem,
- uppföljning och utvärdering av tillämpningen.

Därutöver är det nödvändigt att civilsamhällets aktörer involveras strukturerat i dessa processer. Organisationer som arbetar nära utsatta barn och överlevare besitter särskilda och unika insikter om:

- hur övergreppsmaterial påverkar barn och vuxna över tid,
- risker för sekundär viktigmisering,
- förtroendefrågor och långsiktiga konsekvenser för trygghet och tillit.

Denna samlade erfarenhetsbas utgör ett viktigt komplement till myndigheternas juridiska och operativa perspektiv och är avgörande för att säkerställa att metoden inte orsakar oavsiktlig skada.

Delaktigheten ska vara strukturerad, långsiktig och ske på ett etiskt, tryggt och skyddat sätt, med ett konsekvent barnrätts- och överlevarperspektiv.

Beslut har fattats av ChildX Generalsekreterare Ida Östensson. Föredragande i ärende har varit Sophie Josephson och Elise Thoen

ChildX